

potokih. Veje so razraščene in se rade lomijo. Listje je malo zobčasto in ima srčaste stranske liste, Lub ima v sebi salicin. Iz korenin se da napraviti rudeča barva.

Potočna vrba (*salix helix* Linne') zraste kake tri metre visoko, ima gladke, sive veje in nasproti stoječe listje. Cvete v marci ali aprilu.

Kosmata vrba (*salix lanata*) je na Škotskem navaden grm, ki ima kosmate veje.

(Dalje sledi.)

Obrtnijske raznoterosti.

Železnica v Trst. Koristi naše države zahtevajo, da dobi Trst še eno železnico. Načrtov je več: čez Divačo-Loko, čez Predil, čez Ture, čez Karavanke. Minister Bilinski je rekel, da prva bi stala 16 milijonov gld., druga (čez Predil) 27 milijonov gld., tretja 26 milijonov gld., četrta 20 milijonov gld. Ena se bo prav gotovo gradila.

Pomivanje steklenic. Če v steklenici dolgo stoji voda, se večkrat narede beli obročki, ki se ne dajo lahko odstraniti. Če se vanje vlije malo solitrove kisline in z njo poplakne dotična mesta, pa vse te kroge razstopi. Potem se steklenica dobro z vodo splakne.

Obleka se naredi nepremočljiva, ako se razstopi 125 gramov svinčenega sladkorja in ravno toliko galuna v gorki vodi. To se vlije v vedro z mlačno vodo in dobro zmeša. V tej tekočini se potem 24 ur namaka obleko in na to posuši, ne da bi se umila.

Kmetijstvo.

Danski kmet.

Kmetski stan gotovo ni nikjer bolj izobražen kakor na Danskem, pa tudi nikjer kmetje niso tako premožni, kakor v tej severni državi. Danski kmetje so si pa največ sami pomagali. Danski kmet je najboljši vzgled, da s kak stan najbolje pomaga, ako se sam stvari dobro prime. Tuja pomoč toliko ne izda. Danska je poljedelska dežela. Dve tretjini prebivalstva živita na kmetih.

Do konca minolega stoletja so razmere na Danskem bile jako neugodne. Kmetje niso bili prosti in so morali do gotove starosti ostajati na posestvih grajščakov. Leta 1781. so se razmere za danskega kmeta nekoliko premenele, kajti dovolilo se mu je, da je smel v denarjih plačevati tlako in desetino. Sedaj so se začele snovati samostojne kmetije. Dočim pred sto leti na Danskem ni bilo samostojne kmetije, jih je sedaj že nad 70 tisoč. Posebno je snovanju samostojnih manjših kmetij to pripomoglo, da se je s posebnim zakonom prepovedalo grajščinam kupovati zemljišča, dočim je pa jim dovoljeno jih prodajati. Razkosavanje zemljišč je na Danskem dovoljeno do neke gotove mere in se pri tem mora gledati, da kmetija ohrani neko gotovo velikost. Država je tudi jako olajševala snovanje samostojnih kmetij. Najemnikom na državnih posestvih je z ugodnimi pogoji prepustila zemljo v last, katero so imeli v najemu. Tudi ima danska jako važen zakon glede najemovanja zemljišč. Po tem zakonu je vsak

posestnik prisiljen dajati zemljišča v najem, katerih sam ne obdeluje. Tako na Danskem graščaki ne morejo puščati svojih zemljišč neobdelanih, da bi se potem na njih s samim lovom zabavali, kakor se to večkrat primeri v Angliji. Danski veleposestnik pa ne more najemnika spoditi s posestva, kadar bi se mu zdelo, kajti zakon določa, da najem velja do smrti najemnika in njegove žene. Občna šolska dolžnost se je uvela na Danskem 1814. l.

Že v začetku petega desetletja tega stoletja so se danski kmetje močno udeleževali javnega življenja. Nastopali so kot govorniki na političnih in narodnih slavnostih. Posebno je pa duševno povzdignila danskega kmeta ljudska visoka šola, ki je posebna danska naprava. Prva taka šola se je osnovala 1843. leta in jih je sedaj že 66, potem je pa še 15 poljedelskih in sadjarskih šol. Kmetje so skoro sami začeli snovati te šole, le semtertja so jim pomagali omikanci. Poslednja leta dobivajo te šole znatne doneske iz državne blagajnice. Ljudske visoke šole lahko imenujemo nekako kmetska vseučilišča. Vsako leto se dovršita dva semestra (poletji). Po zimi je šola šest mesecev za mlade kmete, po letu pa štiri mesece za dekleta. Namen tem šolam je mladini dajati neko duševno izobrazbo, ne da bi se jim vzelo veselje do dela. To se popolnoma dosega. Slednje leto se povrne 10.000 mladih kmetov in deklet v vasi.

To duševno gibanje je imelo seveda vpliv na vse javno življenje. Polovica državnih poslancev je kmetskega stanu in to so moške, ki ne prikimujejo samo, temveč sodelujejo pri vseh delih postavodaje in se mnogi odlikujejo kot dobri govorniki in izvedenci v vseh državnih stvareh. Poslednjih 30 let so se po vseh vaseh osnovala razna izobraževalna društva, v katerih predavajo o raznih stvareh moški in ženske. Poleg tega je pa še več kmetijskih in političnih društev. Skoro v vsaki vasi so kmetje na svoje stroške sezidali društvene hiše, kakor so bili na svoje stroške osnovali gori omenjene učilnice. Te hiše imajo dvorane, v katere gre po 800 ljudij, in še nekaj drugih prostorov. Fantje in dekleta se uče tukaj telovadbe in plesa. V teh poslopih se shajajo mnogobrojni shodi, na katerih se razpravlja o raznih važnejših vprašanjih. Teh shodov in njih razprav se udeležujejo tudi ženske in so tudi večkrat v načelstvu raznih društev, zlasti v društvih zmernosti in za vzgojo mladine.

V vseh krajih dežele so kmetje, ki sodelujejo pri političnih in kmetijskih listih. Skoro v vseh vaseh so občinske knjižnice, ki posojujejo ljudem knjige. V političnih stvareh kaže danski kmet veliko samostojnost. To je skušalo Estrupovo ministerstvo, ki je imelo najhujše boje s kmetsko opozicijo. Drugod so kmetje navadno konservativni, na Danskem so pa napredni in demokratični. Danski kmet je pobožen, a vendar ne pusti duhovščini posebnega upliva na državljanske zadeve, v taci stvareh hoče odločevati sam po svoji volji in svojem razumu. Navadno so kmetje v opoziciji proti graščakom in uradniškemu stanu. Posebno gledajo na to, da se ti ljudje ne urivajo ob volitvah za kandidate na deželi. Na Danskem

velja geslo: „Kmet voli kmeta“, bolj kakor kje drugje. Na Danskem celo kmet vpliva na druge stanove, ne pa narobe. Velika izobraženost danskega kmetijskega stanu močno vpliva na kmetijstvo, ki se povsod jako umno vrši. Kjer so bila tla vlažna, so jih z umetno napravljenimi odtoki (drenažo) posušili in se je vsled tega pridelek povečal in žito za mesec prej dozoreva. Sedaj se pridela 6 milijonov ton žita in 20 milijonov ton pese več, kakor pred 30 leti. V srednjih letih se nažanje desetkrat toliko, kot se je posejalo, v boljših po več. Danska najbolje kaže, kaj se doseže z umnim kmetijstvom.

Kmetijske raznoterosti.

Varovanje mlade detelje. Če se mlado deteljo pokrije s kompostom, slamo itd. mladi detelji mraz manj škoduje. Slama deteljo bolje varuje pod mrazom, nego bi jo živinski gnoj. Pomladi se pa slama ne sme pograbit. Tudi varuje slama, da se pomladi peščena zemlja prehitro ne usuši.

Varstvo dreves pred divjačino. Gozdar Lange v Quieckbornu v Nemčiji je iznašel sredstvo proti objedanju po divjačini. To sredstvo se imenuje pikrosetedin. To sredstvo drevesom nič ne škoduje in je dež tudi hitro ne izpere z dreves. Drevesa se z krtačami namažejo.

Žvepljanje sadnih kletij. Predno se sadje dene v kleti, naj se dobro klet požveplja, to je v njej naj se sežge nekaj žvepla. Sadje potem v taki kleti manj gnije. Ko je sadje že v kleti, pa ni dobro dosti žvepljati, ker sadje potem dobi grdo vnanjost. Tudi žvepljanje ne ustavi gnitja, ako se je že začelo.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

XII.

(Konec.)

Začel sem pisati te črtice pred jednim letom, ko sem bil v gorah Severne Karoline in končavam jih v južni Kaliforniji, na bregovih Tihega morja. Mesto, v katerem sem živel, preživelo je, močen umeten „boom“ in je minolo jesen začelo močno trpeti od reakcije. Reakcija pokazala se je s tem, da so prenehale kupčije z zemljo, da je mesto nehalo rasti, kajti nič več se ni na novo zidalo, vsled tega so zgubili delo obrtniki in naposled se je ustavila trgovina. Banke in zasebni kapitalisti so začeli stiskati denarje, prenehali so posojevati na zastavo nepremičnin in na trgovske menice, ter so jako neradi podaljševali obroke za prejšnje dolgove, odločno zahtevajoč plačo. Spekulanti vsake vrste, ki se zbero na vsaki „boom“ iz vseh krajev, so preštevali svoje dobičke in izgube, naložili svoje kovčke in odpravili se po svojih potih. Cene zemlji, ki so hitro rastle za časa „booma“, so malo časa ostale na višini, katere so dosegle, potem pa jele padati in so padale še hitreje, kakor so poprej naraščale. Ulice so se spraznile, zginilo je vsako veselje. Glavni povod zmešnjavi v tem mestu, v katerem sem jaz bil, je bila jako huda zima, ki je uničila sloves mesta,

da je dobro prezimišče za severjane. Tujci, ki so prišli semkaj, čutili so slabo vreme, tako močo in mraz, da so kar dalje odpotovali, hoteli so se izprazniti, in zgubili mnogo denarja, ko bi jih imeli zaslužiti, hkratu so bili prizadeti vsi tisti prebivalci, ki so imeli zaslužek od tujcev. Po tem so se občinske volitve jako nesrečno izvršile. Voljeni so bili ljudje, ki so navalili mestu šeststo tisoč dolarjev dolga za zboljšanje ulic, hotelov itd. Zmernejši ljudje trdijo, da je to petkrat toliko, kakor je bilo v resnici potrebno, da se denar ne bode obrestoval, ter se bodo morale povečati mestne doklade, ki so že tako previsoke in bode to jako neugodno vplivalo na razvoj mesta. Vsi so nepotrpežljivo čakali minole zime, nadejajoč se, da nov prihod tujcev prinese zaželeni zlati potok, a žal, želje so ostale želje, tujci so dobro si zapomnili lansko zimo in se skrbno izognili tega mesta. V tem je moja rodbina primerno slabo prenašala surovo podnebje tega mesta; osemletno bivanje na jugu je nas privadilo na enakomerno toploto, in zatorej sem, ko sem vse stvari naredil, prodal tovarno in hišo, ter preselil se v Kalifornijo, katera država me je jako zanimala v vseh ozirih, ko sem bil še v Rusiji.

Južna Kalifornija je še pred kakimi petnajstimi leti bila gola pustinja, sedaj je pa lep, cvetoč vrt, ki meri na deset tisoč akrov in ima na milijone pomerančnih in limončnih dreves, tudi rastejo tukaj v veliki množini marelice, orehi in oljka. Naseljevati so se začeli ti kraji še nedavno, a sedaj je že samo v južnih okrajih, ki meje z Mehiko nad 250.000 prebivalcev, in trgovsko in obrtno glavno mesto te dežele Los Angeles sam ima okolu 75.000 prebivalcev. Podnebje spada mej najugodnejše na zemlji. Uredil sem se jako ugodno, premenil sem svoj posel, kupil sem del parne pralnice, ki nese nad petsto dolarjev na mesec; v isto hišo z menoj, sredi mesta, se je naselila zavarovalnica, obstoječa iz dveh sodrugov, v več ozirih tipičnih Američanov, ki vsak že ima nad 40 let. Jeden izmej njiju je učil se zdravilstva v Bostonu, po končanih študijah potikal se je po vztočnih mestih, zanimal se s svojim poslom, potem se je preselil v Arizono, kjer je dolgo delal v srebrnih rudnikih, potem je pa plavil in žagal les na reki Kolumbiji v državi Oregonski, potem se je pečal z izvaževalno trgovino v San Francisku, odkoder je naposled prišel semkaj in otvoril zavarovalnico. Drugi je vzrasel na mali, revni kmetiji Severne Karoline. Ko je zrasel, je sprva pasel konje, potem je postal postaljon, za tem železnični sprevodnik in naposled je pa v Los Angelesu postal član zavarovalnice, nedavno je bil izvoljen v mestni zastop in upa pri prihodnjih volitvah postati župan. Moj lastni sodrug pri pralnici je vzrastel v massachusettski državi, ušel je od ondu že petnajstletni deček peš v Kalifornijo, služil za pomorščaka na tihomorski jadernici, slučajno je prišel na Sadviške otoke, kjer je prebil pet let pri velicih sladornih nasadih, na to se je preselil v San Francisko, kjer je živel petnajst let in se pečal z raznovrstnimi stvarmi, slučajno je prišel v Los Angeles in tu je že pet let pred